

STÅLSAT KULTURARV

Ansøgning om at blive Kulturarvskommune

til

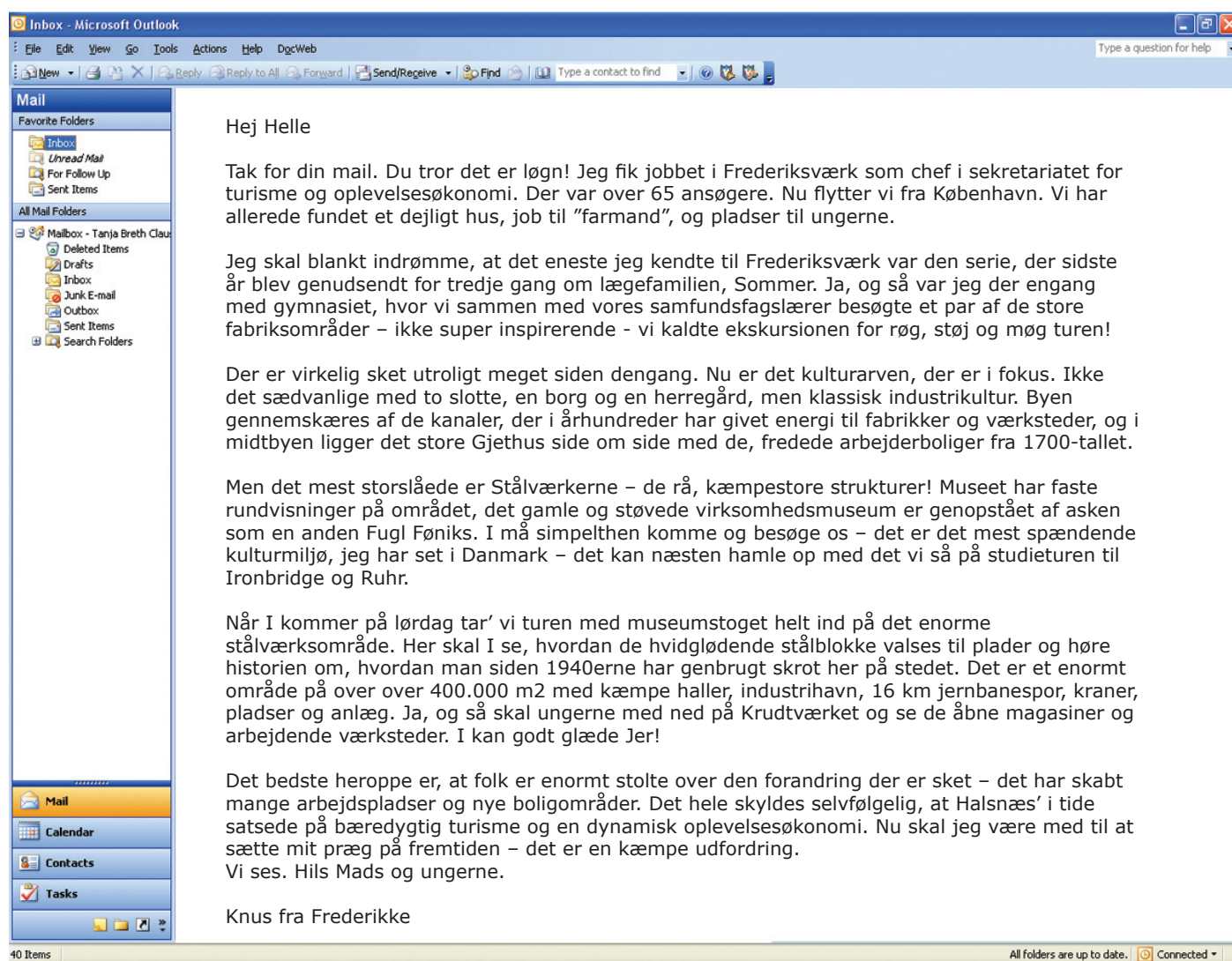
Kulturarvsstyrelsen & Fonden Realdania

Halsnæs
Kommune

Der er engang - året er 2020:

Kajplads med skrot

Arbejderbolig

Stålværket eksteriør

Visionen

Halsnæs Kommune ønsker at tydeliggøre Frederiksværks enestående industrielle kulturmiljø fra det militære industrielle kompleks over Krudtværksområdet til den stadig aktive stålindustri. Det er kommunens stålsatte vilje, at vores industrielle kulturarv skal spille hovedrollen i skabelsen af lokal identitet, bæredygtig turisme og oplevelsesøkonomi.

Halsnæs som kulturarvskommune

Fra kanoner til komfurer

Frederiksværk adskiller sig i sin byplan og bygningsstruktur markant fra andre købstæder ved at være opstået som en industriby. De mange værksteder og fabrikker fremstillede gennem århundreder krudt, kugler og kanoner til rigets forsvar. Selve byens identitet er knyttet til rollen som landets største militære industrielle kompleks samt den enestående stålværksindustri.

I 2007 blev Frederiksværk udpeget til et af Danmarks 25 nationale industriminder. Det skete først og fremmest, fordi købstaden som fabriks- og industriby har en lang, fortløbende historie, og fordi en række af de bevarede miljøer, bygninger og maskiner er enestående.

I 1700-tallet sameksisterede Kanonstøberiet og Krudtværket med en række mindre og håndværksbetonede virksomheder, der blandt andet producerede knive og sabler, instrumenter, maskindele og forskelligt husholdningsgods. I 1805 blev der tilføjet et kobbervalseværk, og da krigsproduktionen klingede af i 1860'erne, gik man helt og holdent over til civil fabriksvirksomhed af kakkelovne, komfurer og landbrugsmaskiner.

Fra 1940'erne baserede Det Danske Stålvalseværk sin produktion på skrot og blev dermed en pioner indenfor genanvendelse. I dag er værket, sammen med det enorme Elektrostålværk, en vigtig del af byen og nok den vigtigste i borgernes selvpfattelse.

Det er igennem denne spændende udviklingshistorie muligt at fortælle mere end 250 års dansk industrihistorie – ikke blot i ord, statistik og billeder, men i form af bygninger, anlæg og maskiner: Gjethuset, Palæet, Arsenalet, Trækulsbrænderiet, Krudtværket med værksteder og maskiner, de Classenske arbejderhuse, Kanalerne, Havnestøberiet, Kontiværket, Det Danske Stålvalseværk og Elektrostålværket og de tilhørende boligblokke.

Kulturarv og planlægning

Som ny kommune har Halsnæs fokus på kulturarven. Ikke blot som en ressource for udvikling af identitet, bosætning og oplevelsesøkonomi, men også som et vigtigt redskab i planlægningen.

Halsnæs Kommune har derfor inddraget kulturarven som et af de vigtigste pejlemærker i kommunens Plan- og Agenda 21 Strategi 2007-2019. Halsnæs ønsker med andre ord, at bruge den fælles kulturarv som et aktiv i arbejdet med kommuneplanlægningen. Det falder sammen med, at vi nu skal i gang med at formulere en ny kultur og fritidspolitik.

De overordnede mål i Plan- og Agendastrategien er at:

- Fokuserer på militærhistorien og industrikulturen – for at styrke områdets identitet til glæde for borgere og turister.
- Sikre at byomdannelse og byfortætning sker med respekt for byens historie.
- Bruge industrikulturen aktivt til at give oplevelser i byrummet.
- Sikre unikke kulturmiljøer og huse.
- Yde en indsats for at udpege bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer.
- Synliggøre industrikulturen i Frederiksværk og i de omkringliggende byer i samarbejde med Industrimuseet Frederiks Værk.

Halsnæs vil med andre ord bruge sin enestående historie som et aktiv og forankre kulturarvsprojektet i kommune- og lokalplanerne. Vi vil også bruge udpegningen af Frederiksværk som nationalt industriminde til at styrke byens position, og gøre kommunen attraktiv for borgere, tilflyttere og turister.

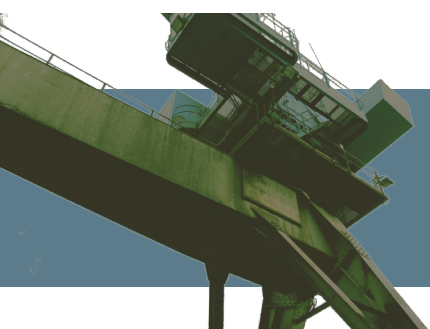
Kulturarv som en strategisk ressource

Halsnæs Kommune anlægger en tematisk tilgang til kulturarvsprojektet. Som kommune lægger vi vægt på det forhold, at Frederiksværk er en industriby med en stor, stadig aktiv, stålproduktion hovedsagelig baseret på genbrug. Det betyder, at vi, i de kommende år vil arbejde aktivt med de eksisterende fabriksområder, industriminder, og den dertil knyttede bygningskultur, inklusiv arbejderboligerne.

Her igennem vil Halsnæs Kommune fremme udviklingen på en måde så den understøtter fortællingen om Frederiksværks enestående historie. Især industrikulturen skal bruges aktivt fx til at give liv til byrummene. De skal udformes så det understøtter både arkitektur og oprindelig brug. Det er vigtigt, at også de "rå", "grove" og "grimme" industribygninger kommer i spil, når der skal skabes plads til fremtidige kulturelle aktiviteter.

Halsnæs Kommune vil, for at bevare de unikke kulturmiljøer, sikre kvalitet og helhedsbetragtning ved ombygning, renovering og nybyggeri. Det skal ske gennem en proaktiv byplanlægning, hvor borgerne, interesseorganisationerne og Industrimuseet Frederiks Værk aktivt inddrages.

Det er Halsnæs Kommunes ønske, at omskabe, hvad der måske engang var Danmarks mest intensivt udnyttede industriområde, med alt hvad det indebar af forurening, nedslidning, mangel på charme og kultur, til i fremtiden at blive et turistmæssigt og kulturelt centrum med stålet og industrilandskabet som omdrejningspunkt.

En række bygninger og tre udvalgte kulturmiljøer rummer åbenlyse potentialer, når det gælder industrihistorie, byudvikling, bevaring og kulturisme:

Protoindustriens kulturarv

Frederiksværk har flere bygninger med rod i den protoindustrielle periode. De har alle et stort formidlingsmæssigt potentiale. Det gælder det imponerende Gjethus (støberi), den fine fabrikmesterbygning, kaldet Palæet, det gamle Arsenal, Projektilmagasinet, Trækulsbrænderiet, Salpeterladen og en række af generalmajor Classens arbejderhuse.

Industrialismens kulturarv

Frederiksværk, og byens opland, har en række bygninger, der primært knytter sig til den tidlige industrialisering, omfattende godt 80 større og mindre bygninger på Krudtværksområdet. Der er tale om tidligere produktionsbygninger, funktionær- og arbejderboliger samt magasiner. Det er kommunens plan, at få vedtaget en bevarende lokalplan for denne perle af et kulturmiljø. Her har tiden stået stille, og man mærker historiens vingesus. Samtidig er det et meget levende område, der huser over 30 foreninger, 15 små virksomheder og et museum.

Senindustrialismens kulturarv

Endelig vil Kommunen pege på et kulturmiljø fra senindustrialismen, nemlig Stålværket. Det er i dag splittet op i tre virksomheder, på henholdsvis russiske, ukrainske og schweiziske hænder. Produktionen kører i højt gear. Det godt 400.000 m² store areal med 140.000 m² bygninger under tag har et enormt potentiale som center for industrihistorisk formidling, en fortælling og genbrug og moderne teknologi. Tre af områdets bygninger har fundet vej til omtale i: "Dansk Arkitektur, Arbejdets Bygninger".

Fokusområde – Industrikulturen i planlægningen

1. Samspil mellem kulturarv og byrum

Der er i Kommunen et stærkt ønske om, at den faste del af vores fælles kulturarv skal indgå som en aktiv ressource i planlægningen. Industrikulturen skal være med til at skabe lokal identitet og være en løftestang for oplevelsesøkonomi. Et af Frederiksværks vigtigste historiske elementer er kanalerne, som udgør rygraden i byen. Men flere steder har udbygningen af byen i 1970'erne medført, at kanalerne som element i byen, er blevet mindre synlige. Dette gælder navnlig i Krudtværksområdet og midtbyen.

Delprojekt:

Halsnæs Kommune, Industrimuseet og Skov- og Naturstyrelsen vil i de kommende år sørge for at få synliggjort kanalerne og dermed understrege den historiske kontinuitet. Krudtværksområdet er ligeledes et miljø med et stort kulturarvspotentiale. Her vil Kommunen forbedre adgangsforholdene og bruge hele området til at hænge bedre sammen både visuelt og funktionelt. Endelig er det ambitionen gennem en aktiv planlægning, at "stramme midtbyen op", især omkring Gjethuset og Palæet. På denne måde vil vi sikre, at byomdannelsen sker med respekt for byens historie.

2. Formidling af byrummet

Byen rummer historien om det levede liv. Det er derfor afgørende, at de historier museet fortæller også kan erkendes fysisk. Her vil vi arbejde med de store spænd i både tid og rum.

Delprojekt:

Halsnæs Kommune vil sikre folkelig opbakning til de forskellige bevaringstiltag og vedligehold af husene fra den protoindustrielle periode. Fra det Classenske militær industrielle kompleks er der bevaret en række rå fabriksbygninger, anlæg og karakteristiske arbejderboliger. Her vil vi bruge industrikulturen aktivt og gennem etableringen af en borgerblog, GPS-baserede infostandere i byrummet og udstillinger skabe debat og dialog.

Stålværk luftrensning

Hotel

Stålværket

3. I industrialismens fodspor

Der findes næppe nogen anden by i Danmark, hvor der stadig er bevaret så mange spor fra den tidlige industrialisering. De spor vil Kommunen fastholde og udvikle sammen med Industrimuseet Frederiks Værk. Med disse spor som udgangspunkt vil vi fortælle om den spændende periode, hvor staten gav slip, og private entreprenører trådte i stedet. Her kommer byens pt. vigtigste kulturmiljø for alvor i spil, nemlig Krudtværksområdet.

Delprojekt:

Fra den klassiske industrialisme er der bevaret en lang række brugsbygninger, der alene på Krudtværksområdet tæller mere end 80. Det er sidste udkald, hvis dette enestående kulturmiljø skal reddes. Her vil Kommunen gennem bygningsarkæologiske undersøgelser, registrering af enkelte bygninger og deres historie – lægge op til vedtagelsen af en bevarende lokalplan. Her kan vi ved at skabe fokus på industri- og militærhistorien styrke områdets identitet til glæde for borgere og turister.

4. Det stolte stål

Siden 1940'erne har Frederiksværk haft en af Danmarks største genbrugsvirksomheder. Virksomheden startede med et pladeværk, senere kom der et stangstålværk til, og til sidst i 1970'erne, det enorme Elektrostålværk med produktion af højkvalitetsstål til bygnings-, skibsværfts- og vindmølleindustrien. Værkerne ligger midt i Frederiksværk, men kun få borgere og turister ved, hvad der idag foregår inde bag hegnet, eller hvilken betydning de store arbejdspladser har haft for byens infrastruktur.

Delprojekt:

Dette projekt gør det muligt, at indlede et samarbejde mellem virksomhederne, kommunen og Industrimuseet. Det er målet at etablere en rute: "Det stolte stål", hvor borgerne og turister kan få formidlet den spændende og nutidige historie om stålproduktion på basis af genbrug. Vi vil desuden formidle historien om velfærdsstatens opståen, gennem "walk-and-talk" arrangementer i byrummet med de tidstypiske arbejderboliger, den tekniske skole, fagforeningerne og kolonihaverne samt hele den infrastruktur, industrien befordrede.

Kølskovsværket

Luftrensingsanlæg
stålværket

Udsugningsanlæg, stålværket

5. Arbejdende værksteder

Halsnæs Kommune vil bruge kulturarven som løftestang for både bevidstgørelse og social integration. I samarbejde med Industrimuseet vil vi i nogle historiske huse etablere åbne magasiner og arbejdende værksteder. I de åbne magasiner skal borgerne kunne se deres kulturarv, og på computere fordybe sig i de enkelte genstandes historie. I de åbne værksteder skal borgerne kunne komme i dialog med museets medarbejdere og pensionerede arbejdere og håndværkere.

Delprojekt:

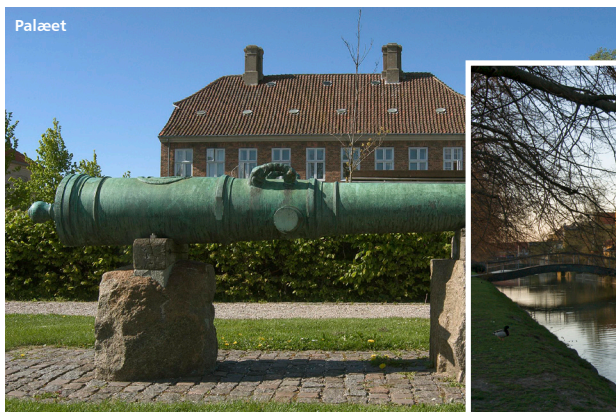
Vi vil etablere en række lav, der under kyndig vejledning arbejder med støbegods, jern og stål. I værkstederne vil fleks- og skånejobbere kunne få tilbudt meningsfyldt beskæftigelse med formidling og praktiske opgaver. Det er målet, at alle aktiviteterne skal være saglige, instruktive og spændende at se på.

6. Internationalt samspil

Udvalget for Kultur, Fritid og Turisme har netop været på en studietur til det industrielle England. Besøget i Ironbridge og Blists Hill, der tilsammen udgør et World Heritage Monument gjorde indtryk. Her mødtes de med museumsfolk og lokalpolitikere og fandt mange paralleller mellem Ironbridge og Frederiksværk. Fx de to industribyers historie, skæbne og vision - selve idéen om gennem turisme både at skabe grundlag for en ny økonomi og give borgerne nyt mod på fremtiden.

Delprojekt:

Kommunen vil etablere et samarbejde mellem Frederiksværk og Ironbridge med henblik på erfaringsudveksling, idéudvikling og fælles internationalt orienterede projekter. Det er også hensigten at udbygge kontakterne mellem Frederiksværk og de store gennemindustrialiserede områder i Ruhrdistriktet med henblik på at hente erfaringer vedrørende omdannelse, bevaring og formidling af et industrielt kulturlandskab i stor skala. Det er et mål, at Kommunen i 2009 skal være vært for et internationalt seminar om industrikultur og oplevelsesøkonomi.

Formidlingstiltag

De aktiviteter vi vil bringe i spil for at understøtte målsætningerne er blandt andet:

- Walk-and-Talk arrangementer i byrummet
- Workshops
- Etablering af en BorgerBlog
- Udstillinger i samarbejde med Industrimuseet
- Artikler om kulturarv og industri
- GPS-baserede infostandere i byrummet
- Publicering af ca. 8.000 industrihistoriske fotos på internettet
- Publicering af de eksisterende bygningstegninger
- Temamøde i Gjethuset
- National conference
- Internationalt seminar

Netværket udbredes

Halsnæs Kommune har allerede i sine overordnede visioner et klart fokus på dannelse af netværk – lokalt, regionalt, nationalt og internationalt. Vi er således parate til at indgå i netværk bestående af både de gamle og nye kulturarvskommuner, ligesom vi vil medvirke til, at alle projektets resultater formidles til gavn for andre kommuner i Danmark samt tilskudsyder. Vi vil desuden bruge projektet til etablering af tværkommunale og lokale netværk, der tilsammen kan styrke den strategiske brug af industrimiljøerne i planlægningen.

Vi vil tage initiativ til etableringen af et ERFA-net mellem de udpegede kulturarvskommuner og etablere et tværfagligt forum bestående af politikere, teknikere, planlæggere, bygningssagkyndige, kulturhistorikere og andre ressourcepersoner med det formål, at sikre en høj grad af faglighed og professionalisme. Det vil vi gøre med udgangspunkt i de to store lokalhistoriske foreninger, Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur, repræsentanter for erhvervslivet, handelsstandsforeningen samt turismeerhvervet.

Rådgivere og ressourcepersoner

Halsnæs Kommune har allerede et etableret samarbejde med NIRAS Konsulenterne, og det vil vi gerne udbygge. Kontaktpersonen hos NIRAS er, chefkonsulent Mette Glarborg Bahrenscheer.

Herudover vil vi etablere en følgegruppe bestående af:

Marie Bach, museumsinspektør, Industrimuseet Frederiks Værk, Jens Bjerregaard-Christensen, statsskovrider, Carsten Følsgaard, direktør, Arresødal Hospice, Kim Bang, direktør, Mega Flex, Allan Thomsen, Dansk Metal, Hans Hansen, formand for Gjethusets venner, Andrey Kutishchev, direktør, Vorskla Steel, Igor Sarkits, direktør, DanSteel, Frederico Guiducci, direktør, Duferco

Projekt organisering og fundering

Følgende personer vil være fast tilknyttede til projektet:

Borgmester Helge Friis, formand for Udvalget for Kultur, Fritid og Turisme, Helle Lunderød, direktør Svend-Erik Nielsen, leder af udvikling og plan, Jesper Lohse Jørgensen, planlægger Charlotte Scheel, kulturchef Steen Thomsen, kulturkonsulent Karin Østergaard, bygherrerådgiver Kaj Clemmensen, museumsleder Frank Allan Rasmussen og turistchef Ole Mortensen.

Projektansvarlig:

Halsnæs Kommune har udpeget museumsleder Frank Allan Rasmussen.

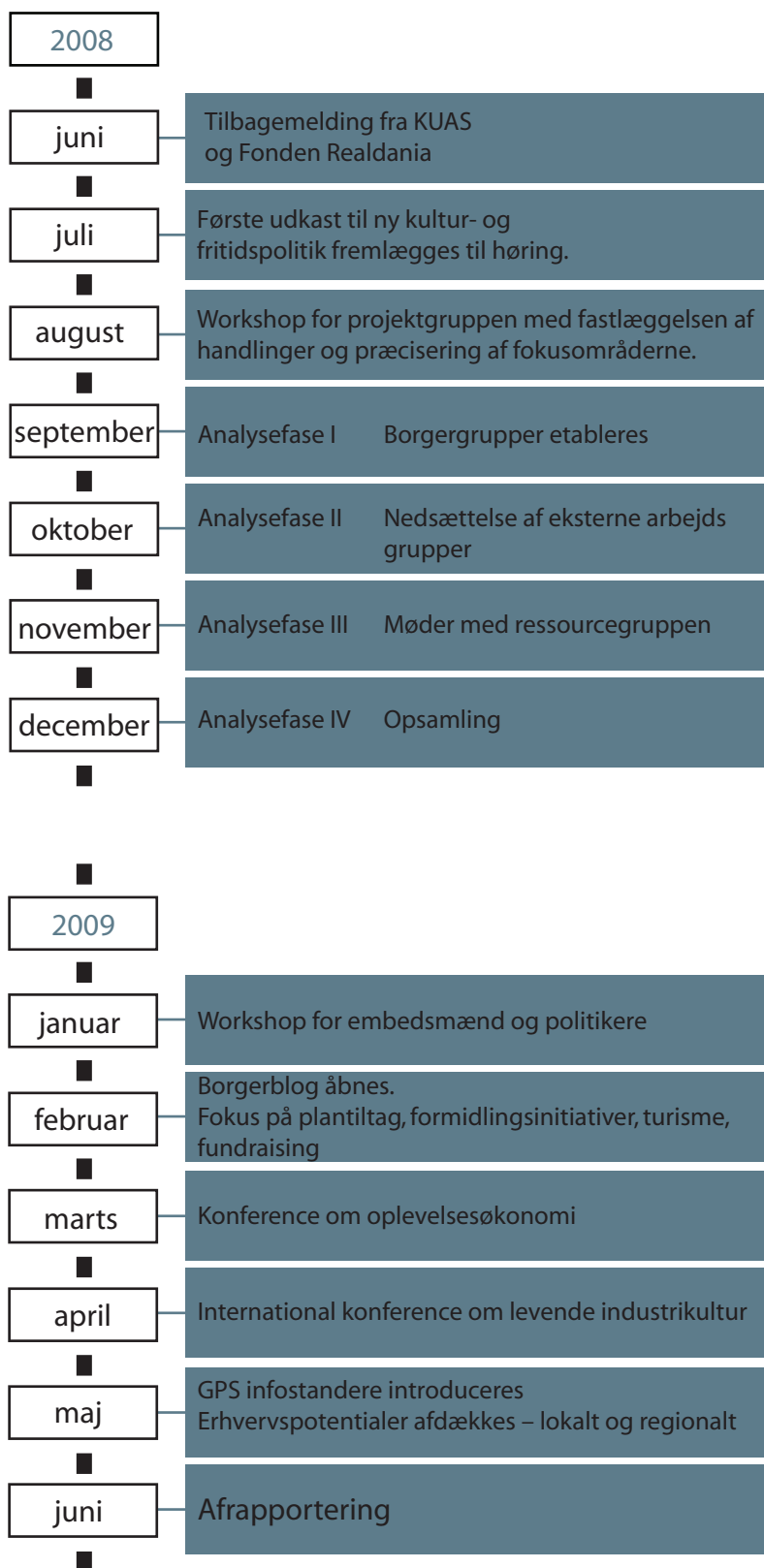
Mobil 3031 0083 – far@indmus.dk

D. Budgetplan

Aktivitet	Overslag	Ansøgt	Eget bidrag
Konsulent- og rådgivningsbistand	350.000	200.000	150.000 kr.
GPS baserede Infostandere	190.000	150.000	40.000 kr.
Borger-Blog	40.000	25.000	15.000 kr.
Bygningsarkæologisk gennemgang	100.000	50.000	50.000 kr.
Publikation af bygningstegninger	100.000	50.000	50.000 kr.
Website	35.000	25.000	10.000 kr.

Halsnæs Kommune bidrager selv med ressourcer svarende til det bevilgede beløb plus nødvendige overheads på op til 25 procent af den samlede bevilling.

Tidsplan og milepæle

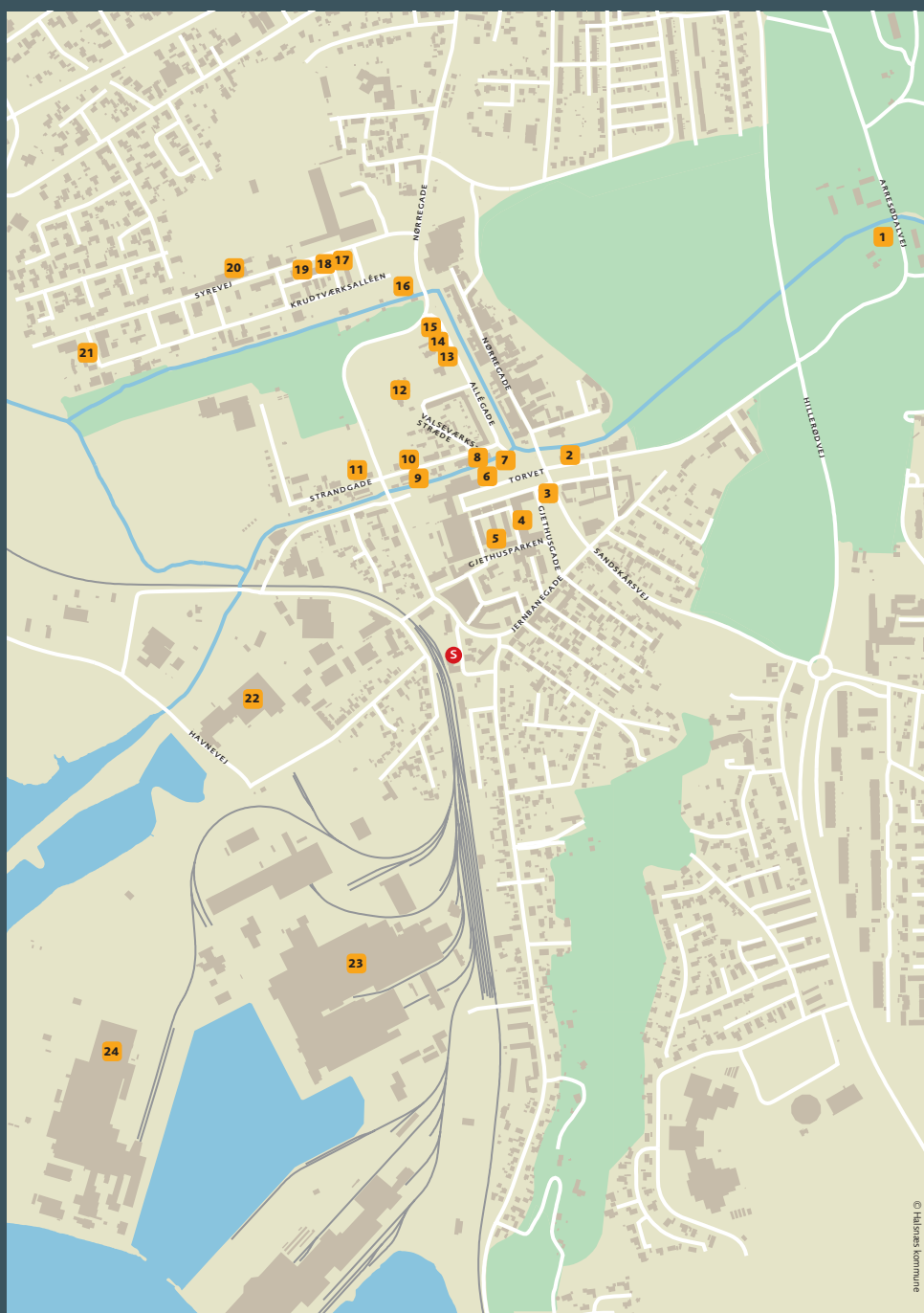

Vi anser det for afgørende at formidle både idéfasen, processen og resultaterne. Vi er helt indstillet på, at fortsætte processen efter de initierende midler er opbrugt – kulturarven er fremtiden for Halsnæs.

Kort med hovedlokaliteterne

Industrimindekort:

1. Agatslibemøllen 1728
2. Arsenalet ca. 1800
3. Palæet 1794
4. Gjethuset 1761
5. Smedje 1900
6. Peyremberts kanonsmedje 1751
7. Turbinehus 1930
8. Mel- og slibemøllen 1800
9. Von Würdens Hus 1830
10. Messingværkstedet 1760
11. Rebslageriet 1760
12. Valseværket 1805
13. Formandsbolig 1896
14. Arbejderbolig 1896
15. Krudtmesterbolig 1901
16. Krudtværket 1761-1890'erne
17. Bødker- og snedkerværkstedet 1840
18. Trækulsbrænderiet 1761
19. Salpeterladen 1761
20. Skydebomuldsfabrik 1916
21. Krudtmagasin 1906
22. Havnestøberiet 1939
23. Det Danske Stålvalseværk 1940
24. Elektrostålværket 1974-76

Webhenvisninger til planer

Plan- og Agenda 21-strategi:
<http://www.halsnaes.dk/BoligByggeri/Kommune-%20og%20Strategiplaner.aspx>

Frederiksværk Bymidte - byens udvikling, visioner og retningslinjer samt Helhedsplan for Krudtværksområdet:
<http://www.halsnaes.dk/BoligByggeri/MasterplanerOgHelhedsplaner.aspx>

